TÜRKİYE AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ TÜRK SANATI ve KÜLTÜRÜ UYGULAMA ve ARAŞTIRMA MERKEZİ (TURKEY ADU TURKISH ART and CULTURE APPLICATION and RESEARCH CENTER)
KUZEY MAKEDONYA SOSYO KÜLTÜREL ANTROPOLOJİ ENSTİTÜSÜ (N. MACEDONIA INSTITUTE FOR SOCIO-CULTURAL ANTHROPOLOGY)
TÜRKİYE SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TÜRK EL SANATLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ (TURKEY SELÇUK UNIVERSITY TURKISH HANDICRAFTS RESEARCH and APPLICATION CENTER)
K. MAKEDONYA ÜSKÜP FELSEFE FAKÜLTESİ KÜLTÜRLERARASI ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (N. MACEDONIA CENTER FOR INTERCULTURAL STUDIES and RESEARCH AT THE FACULTY of PHILOSOPHY)
AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ MİMARLIK ve GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ (AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY of SCIENCES INSTITUTE of ARCHITECTURE and ARTS)
ÖZBEKİSTAN TERMEZ DEVLET ÜNİVERSİTESİ (UZBEKISTAN TERMEZ STATE UNIVERSTY)
MOLDOVA GAGAUZYA DEVLET ÜNİVERSİTESİ (MOLDOVA GAGAUZYA STATE UNIVERSTY)
AZERBAYCAN MİLLİ İLİMLER AKADEMİSİ MİLLİ AZERBAYCAN TARİH MÜZESİ (AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY of SCIENCES NATIONAL AZERBAIJAN HISTORY MUSEUM)
İNGUŞYA Ç. E. AXRIEV İNGUŞ İNSANI BİLİMSEL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ (ENGUSIA Ç. E. AXRIEV INTEGRATED HUMAN SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTE)
ÇEÇENİSTAN RUSYA FEDERAL DEVLET BÜTÇESİ BİLİM KOMPLEKSİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ V. I. NE. IBRAGIMOV RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİ (KNII RAS) (CHECHNYA FEDERAL STATE BUDGETARY INSTITUTION OF SCIENCE COMPLEX RESEARCH INSTITUTE V. I. H. I. IBRAGIMOV RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES (KNII RAS) RUSSIAN)
KAZAKİSTAN BAŞ MİMARLIK VE İNŞAAT AKADEMİSİ MİMARLIK FAKÜLTESİ (KAZAKHSTAN CHIEF ARCHITECTURE and CONSTRUCTION ACADEMY FACULTY of ARCHITECTURE)
ARNAVUTLUK ELBASAN “ALEKSANDËR XHUVANI” ÜNİVERSİTESİ (ALBANIA UNIVERSITY of ELBASAN “ALEKSANDËR XHUVANI”)
KAZAKİSTAN T. K. ZHURGENOV KAZAK ULUSAL SANAT AKADEMİSİ (T. K. ZHURGENOV KAZAKH NATIONAL ACADEMY of ARTS)
TÜRKİYE MALTEPE ÜNİVERSİTESİ (TURKEY MALTEPE UNIVERSITY)
KAZAKİSTAN ABAY KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ (KAZAKHSTAN ABAY KAZAKN NATIONAL UNIVERSITY)
GÜRCİSTAN GORİ DEVLET EĞİTİM ÜNİVERSİTESİ (GEORGIA GORI STATE TEACHING UNIVERSITY)
RUS DEVLET SANAT ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ (RUSSIAN STATE INSTITUTE OF ART STUDIES)
TÜRKİYE İPEK YOLU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ (TURKEY İPEK YOLU STRATEGIC RESEARCH CENTER)
KAFKASYA ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ (CAUCASUS UNIVERSITY ASSOCIATION)
TÜRK OCAKLARI AYDIN ŞUBESİ (TURKISH HEARTHS AYDIN BRANCH)
AYDIN KÜLTÜR TURİZM DERNEĞİ (AYDIN CULTURE TOURISM ASSOCIATION)
KUŞADASI KÜLTÜREL ve TARİHİ MİRASI KORUMA DERNEĞİ (KUŞADASI CULTURAL and HISTORIC HERITAGE CONSERVATION ASSOCIATION)

2. ULUSLARARASI BALKANLAR, ANADOLU, KAFKASYA ve TÜRKİSTAN COĞRAFYASI SANAT, KÜLTÜR, TARİH ve FOLKLOR KONGRESİ/SANAT ETKİNLİKLERİ

II. INTERNATIONAL BALKANS, ANATOLIA, CAUCASIA and TURKISTAN (MIDDLE ASIA) GEOGRAPHY ART, CULTURE, HISTORY and FOLKLORE CONGRESS / ART ACTIVITY

“Prof. Dr. Ali RECEBLİ Armağanı (In Honour of Prof. Dr. Ali RECEBLİ)”

Editörler: Dr. Ahmet AYTAÇ
Öğr. Gör. Ufuk ÖREN

09-12 Mayıs/May 2022, Aydın-TÜRKİYE/TURKEY

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayın No: 103

Tüm hakları saklıdır. Copyright sahibinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının, elektronik, mekanik ya da fotokopi ile basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

Sayfa Tasarımı:

Dr. Ahmet AYTAÇ

Kapak Tasarımı:

Dr. Ahmet AYTAÇ

Basım Tarihi: **26.11.2022**

ISBN **: 978-605-72239-0-6**

ADÜ Yayın Numarası **: 103**

Kitapta Yer alan metinler, fotoğraf, resim, şekil ve çizimler, alıntı ile kaynakça sorumlulukları yazarlarına aittir.

18 Ülkeden 98 adet, Türkiye’den 37 adet bildiri sözlü sunum olarak kitapta yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Program	
Açılış konuşmaları	15-28
Prof. Dr. Ertegin SALAMZADE (Azerbaijan), Art in the Space of the Geography of the Turkic World	31-34
Prof. Dr. Rubin ZEMON (N. Macedonia), Recognition of Identity and Protection of Minority Rights of Slavic Speaking Muslims in North Macedonia, Kosovo, Serbia and Albania	35-36
Assist. Prof. Dr. Ahmet AYTAÇ (Türkiye), About a Group of Adıyaman Pillow Carpet in a Special Collection	37-42
Assist. Prof. Dr. Meleq SHOPİ (Albania)-PhD. Denis HIMÇİ-PhD. Heldi KODRA (Albania), The Romani Language and its Relationships With Other Balkan Languages	43-46
Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ (Türkiye)-Prof. Dr. Sema ETİKAN (Türkiye)-Assoc. Prof. Hande KILIÇARSLAN (Türkiye), Kandilli Desenli Özbağ Halıları	49-54
Assist. Prof. Dr. Ahmet AYTAÇ (Türkiye)-Eren YASUBUĞA (Türkiye), Özel Bir Koleksiyonda Bulunan Kars Halıları	55-62
PhD. Ramil GULİYEV (Azerbaijan), The Symbol of “Grey Wolf” in Fine Arts and its Interpretation in Modern Culture	63-66
PhD. Altansukh GANBAT (Mongolia), Ötüken’den Kayı Boyunun Damgası İlk Defa Bulundu	67-68
PhD. Leila NAFİSİNİA (Iran), “Glitch” Traditional Handmade of Mazandaran & Semnan	69-73
Prof. Dr. Abbas SEYİDOV (Azerbaijan), On the Study of the Monuments of the Last Neolithic Period of Garabakh	77-80
Assoc. Prof. Dr. Emine KILIÇASLAN (Türkiye), Sanat ve Kültür İlişkisi Bağlamında Türk Kamu Diplomasisine Bakmak	81-83
Assoc. Prof. Dr. Khazar ZEYNALOV (Azerbaijan), Müstəqillik Dövrü Azərbaycan Boyakarlığında Milli və Transmilli Dəyərlərin Təzahürü (Xalq Rəssamı Toğrul Nərimanbəyovun Yaradıcılığında)	85-88
PhD. Kharsiyev Boris MAGOMET-GİREYEVİCH (Ingushya), The Repressive Policy of Bolshevism in the Caucasus in the XX Century: Extermination of the Muslim Population of Azerbaijan and Deportation of the Ingush People	89-92
Şöle BAYRAMOVA (Azerbaijan), Orta Əsr Ağsu Şəhəri" Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğu Turizm Məkanı Kimi	93-94
Prof. Dr. Rana ABDULLAYEVA (Azerbaijan), Multiculturalism in Turkic Tradition and in Modern Society	97-98
Assoc. Prof. Dr. Habibe ALİYEVA (Azerbaijan), The Place of Blue Mosques’ Samples in Turkic-Islamic Architecture	99-105
PhD. Valbona KALO (Albania), A Look at the Aesthetic and Mystical Principles of the Poetic-Musical Creations of the Usta (Master) Isuf Myzyri	107-110
PhD. Leila NAFİSİNİA (Iran), Āyatliq, Birthday and Death Motif	111-116
Aslan GASİMOV (Azerbaijan), Boyalı Seramik Kültürü Kaplarının Bezemeleri (Milli Azerbaycan Tarihi Müzesinin Seramik Koleksiyonu Bazında)	117-119
Prof. Dr. Bella MUSAYEVA (Azerbaijan), Allusion and Symbol as a Way to Circumvent Censorship in R. Ibraghimbekov’s Playwriting	123-124
Assist. Prof. Dr. Elvira LUMI (Albania)-PhD. Lediona LUMI (Albania), The Ottoman Empire in the Prose of Ismail Kadare	125-127
PhD. Ardita DYLGJERİ (Albania)-Irgen XHYRA (Albania), The Education of the New Generation, a Topic of Interest in the Albanian Political Discourse (Propaganda vs. Reality)	129-132
PhD. Gunel SEYİDAHMEDLİ (Azerbaijan), Pir Ömer Sultan Ziyaretgahının Mezar Taşları	133-136
Batbold GONCHİG (Mongolia), Kök Türk ve Uygur Döneminde *Buğu* Boyunun Adı Üzer	137-138
Prof. Dr. Tamer KORALAY (Türkiye)-Lec. Ufuk ÖREN (Türkiye)-Lec. Servet AKAR (Türkiye), Geleneksel Kuyumculuk Sanatında Granat Süs Taşının Kullanımı	141-144
Assist. Prof. Dr. Hande Ayşegül ÖZDEMİR (Türkiye), Konya İ. Koyunoğlu Müzesinde Bulunan Kilimlerin Tasarım Öğe ve İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi	145-150
PhD. Jonida CUNGU(Albania)-Parajsa MYFTİU (Albania), Words of the Turkish Source in the “Canon of Lekë Dukagjini”	151-154
PhD. Florinka GJEVORİ (Albania), Social Phenomena in the Prefecture of Elbasan, During the Period of the Albanian Monarchy	155-156
Movsumov SHAFA (Azerbaijan), European Banknotes of the Period of War 1941-1945 Years (based on Materials National Museum of History of Azerbaijan)	157-160
Lec. Pelin DEMİRTAŞ DİKMEN (Türkiye)-Lec. Canan ERDÖNMEZ (Türkiye), Bizans’ta Süslenme ve Takı Kültürü	161-164
Lec. Canan ERDÖNMEZ (Türkiye)-Lec. Pelin DEMİRTAŞ DİKMEN (Türkiye), Bizans’ta Giyim Kültürü ve Ayak Giyimi	165-168

Lec. Mustafa KULA (Türkiye), 20. Yüzyılın Sonlarında Batı Moda Anlayışına Alternatif Oluşturan Japon Moda Tasarımcıları	169-173
Assoc. Prof. Dr. Zeynep BALKANAL (Türkiye), Koleksiyonculuk; Bolu İli Mengen ve Kıbrıscık İlçeleri Örneği	177-181
Assoc. Prof. Dr. Ayşegül KARAKELLE (Türkiye), Hatay'da Dokumacılık Kültürü ve Aziz Dizisi Üzerine Bir Değerlendirme	183-187
Assoc. Prof. Dr. Shahla NURUZADE (Azerbaijan), The Process of Returning to Traditional Values in the Years of Independence in Azerbaijan	189-192
Assoc. Prof. Dr. Laman Z. GARAYEVA (Azerbaijan), New Geopolitical Configuration in the South Caucasus After the 44-day Patriotic War	193-195
PhD. Senure DOSTİYEVA (Azerbaijan), Profesör Ali Rajabli ve XVI-XVII Yüzyıllarda Azerbaycan Numizmatiği	197-199
Lec. Mesude Serpil ALTUN (Türkiye), Bulaşıcı Hastalıklarla Şekillenen Moda ve Güzellik Anlayışı	201-205
Lachin MUSTAFAEV (Azerbaijan)-Emin MAMMADOV (Azerbaijan), The Relevance and Origin of the Ancient Coins of Caucasian Albania, and Its Study	207-209
Mircavid AĞALAROV (Azerbaijan), Beylagan Glazed Ceramics: Local and Imported	211-213
Prof. Dr. Mutluhan TAŞ (Türkiye), Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türkiye'de Çalışan Yabancı Heykeltraşlar	217-220
Assoc. Prof. Dr. Fahrettin GEÇEN (Türkiye) Kübizm ve Fütürizm Sanat Akımlarında An ile Zaman İlişkisi	221-224
Assist. Prof. Dr. Boyan BLAZHEV (Bulgaria), Drawing as a Form of Universal Visual Communication	225-227
Narmin Davud BAQİROVA (Azerbaijan), Materials Azerbaijans First Professional Female Pianist Khadidja Gayibova in the Collection of the National Museum of History of Azerbaijan	229-231
PhD. Sandra BLAZHEVA (Bulgaria), New Technologies and their Reflection in	233-236
Prof. Dr. Zoran MATEVSKI (N. Macedonia)-Assoc. Prof. Dr. Dushka MATEVSKA (N. Macedonia), Religion and Cinflicts in Europe	239-242
Assoc. Prof. Dr. Berrin OKKA (Türkiye), Plastination and Ethics	243-246
Assoc. Prof. Dr. Nasir GULUZADEH (Azerbaijan), Random Findings From a Norwegian Citizen in 2005	247-251
Assoc. Prof. Dr. Rudina MİTA (Albania), Humanism of the People of Elbasan in Aid of Education and Culture in the Region of Elbasan in the 30s of the XX Century	253-258
Slave KATIN (N. Macedonia), The Washington, d.c.- Based United Macedonian Diaspora-Guardian of the Truth About Macedonia	259-262
Prof. Dr. Necati DEMİR (Türkiye), Tarihte Türk Adı ile Kurulmuş Köktürk Devleti'nin Tarihî Alt Yapısı	265-268
Prof. Dr. Aladdin MELİKOV (Azerbaijan)-PhD. Aygün MEMMEDOVA (Azerbaijan), XIII asr Konya Numismatiği ve Felsefesinin Seciyyevi Cehetleri	269-274
Assoc. Prof. Dr. Faiq ƏLƏKBƏRLİ (Azerbaijan), Ahmet Cevadın Türkçülük ve Turancılık Düşünceleri	275-278
PhD. Senuber QASIMOV (Azerbaijan)-PhD Aygün MEMMEDOVA (Azerbaijan), Şirvanşah Muhemmed Qazi (1502) Devrinin Nadir Tarihi Faktları	279-281
Mehriban SEYİDZADE (Azerbaijan), About Some Exhibits Donated by A. Rajabli to the National History Museum of Azerbaijan	283
Prof. Birsen ÇEKEN (Türkiye)-Merve GÖRGÜN (Türkiye), Artırılmış Gerçekliğin Sanat Bağlamında İncelenmesi	287-291
Prof. Birsen ÇEKEN (Türkiye)-Yeliz CANTÜRK (Türkiye), Video Oyunlarında Telif Hakları	293-296
Prof. Dr. Emine NAS (Türkiye), Geri Dönüşüm ve Yaratıcı Tasarım İlişkisi	297-300
Prof. Dr. Nihan Semen ERSÖZ UZAR (Türkiye)-Derya Sultan GÜL (Türkiye), Türkiye'de Özgün Baskı Tekniğini Kullanan Bazı Sanatçıların Eserlerindeki Hayvan Motifleri	301-306
PhD. Dilara GUSEINOVA (Russia), Set Design of Traditional Theater (After the Example of *Ta'zie*)	307-308
Prof. Dr. Zhuljeta KADILL (Albania)-PhD. Florenca STAFA (Albania), Agricultural Law of 1858 in the Ottoman Empire and Its Influence on the Establishment of Chiflik Property	311-316
Prof. Dr. Mutluhan TAŞ (Türkiye)-Lec. Dr. Abdullah GÜMÜŞ (Türkiye), Heykel Döküm Tarihçesi	317-320
Prof. Dr. Alishina Khanisa CHAVDATOVNA (Tatarstan), История Изучения Языка Сибирских Татар (Sibirya Tatarların Dili Eğitim Tarihi)	321-323
Assoc. Prof. Dr. Nazile ABDULLAZADE (Azerbaijan), Shusha - Our Music Cradle	325-327
PhD. Elnur HASANOV (Azerbaijan), Gence Hanlığı Tarihi Osmanlı Arşivlerinde (Cavad Han Dönemi)	329-332
Prof. Dr. Namig ALİYEV (Azerbaijan), Important Facts of the History of Azerbaijani Statehood - Postage Stamps	335-339
Assoc. Prof. Dr. Khagani ALMAMMADOV(Azerbaijan)-PhD. Leyla RUSTAMOVA (Azerbaijan), The Main Center of Leylatepe Culture-Garabakh	341-344

PhD. Mehribanu GLAUDİNOVA (Kazakhstan)-PhD. Asiya GALİMZHANOVA (Kazakhstan)-PhD. Said GALİMZHANOV (Kazakhstan), Interpretatıon of Artıstıc Images of the Tamgaly Sanctuary Petroglyphıc Complexes	345-348
PhD. Əli FƏRHADOV (Azerbaijan), XIX Əsrin Sonu – XX Əsrin Əvvəlləri Qacarlarla Mübarizədə Azərbaycanlı Ziyalıların Rolu	351-353
Nərmin NƏZƏROVA (Azerbaijan), Milli Ziyalı və Milli Burjuaziyamızın Milli Azadlıq Hərəkatında İştirakı	355-357
Prof. Aysen SOYSALDI (Türkiye)-Res. Assist. Burcu ER (Türkiye), Beylikler Dönemi (XIV. Yüzyıl) Türk Tezhip Sanatında Hatayi Üslubu	361-364
Prof. Dr. Emine NAS (Türkiye), Tasarım Sürecinde Geleneksel Motiflerin Kullanımına Yönelik Değerlendirmeler	365-368
Assoc. Prof. Mesude Hülya (ŞANES) DOĞRU (Türkiye), Macar Bilimler Akademisi Şarkiyat Koleksiyonunda Bulunan Török, O. 254 ve Török, Qu 25 Numaralı Yazma Eserlerin Unvan Sayfalarına Dair	369-373
Assoc. Prof. Dr. Birnaz ER CENGİZ (Türkiye), Geleneksel Bir Tekstil Ürünü Olan Keçenin Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Dekoratif Eşya Tasarımına Uygulanması	375-382
Assoc. Prof. Dr. Mine CAN (Türkiye), Aydın Yöresine Ait Kanaviçe İşlemelerinin Motif ve Kompozisyon Özellikleri Bakımından İncelenmesi	383-387
PhD. Ayşe TANRIVER CELASİN (Türkiye)–Assoc. Prof. Gülnur DURAN (Türkiye), Tezhip Sanatı Bağlamında XIV-XVI. Yüzyıl Kur'ân-I Kerim Nüshalarında Mushaf Gülleri	389-393
Farida KHALİLOVA (Azerbaijan), Beadwork in Azerbaijani Embroidery	395-397
Prof. Dr. Alishina Khanisa CHAVDATOVNA (Tatarstan), Фонетическая Система Тоболо-Иртышского Диалекта Сибирских Татар: Гласные	401-402
PhD. Esmeralda HIDRI (Albania), Bektashi Doctrine and its Influence on the Cultural and Literary Formation of the Albanian National Poet, Naim Frashëri	403-406
Lec. Servet AKAR-Lec. Ufuk ÖREN (Türkiye), Geleneksel Kuyumculuk Sanatında Elektrometal Kaplama Tekniğinin Kullanımı	407-410
Vabona KALEMI (Albania), Oriental Lexical Elements in the Vocabulary of Kardhiqi Province in Gjirokastra	411-414
Aygün QULIYEVA (Azerbaijan), Cradle Tradition in the Peoples of the Turkish World	415-419
Prof. Dr. Gabriel C. D. LOPES (Usa)-Prof. Dr. Zoran R. VİTOROVİC (Usa), The Time of the Great Lies vs. New World -Wew Reality	423
Prof. Dr. Akaev Vakhit KHUMİDOVİCH (Chechnya-Russia), Islam in the Caucasus: Spiritual and Cultural Influence of Turkey on the Peoples of the Region	425-427
Phd. Artan LİLA (Albania), Tourism and Development Opportunities in Shebenik Jablanica Park	429-431
Aynur GUNASHLİ (Azerbaijan), Paralelizmin Mənşəyi və Əsas Xüsusiyyətləri	433-435
Mustafa KADZADEJ (Albania), Turkish-Bulgarian Alliance and Albanian Political Elite	437-439
Assoc. Prof. Dr. Fidan GASIMOVA (Azerbaijan), Oğuz ve Kelt Destanlarında Kadın İmgesi	443-446
Evgenii KONONENKO (Russia), Developing Abdullah Kuran: on the Question of the Typology of the Architecture of the Ottoman Mosque	447-450
Marjona XAYRULLAYEVA (Uzbekistan), O`rta Osiyo, Kavkaz va Bolqon Davlatlarning O`ziga Xos Madaniyati	451
Fatma GANİYEVA (Azerbaijan), National Identity, Mentality and National Thinking	453-454
Saidov Oybek SALOHIDDIN O'G'LI (Uzbekistan), Markaziy Osiyo Mamlakatlari Boy Ma'daniyati	455-456
Assoc. Prof. Dr. Djalalitdin MİRZAEV (Uzbekistan), The Chagatai: Historical Transformation of Term	459-460
PhD. Aurela BASHA (Albania), Turkish Loanwords in the Linguistic Variety of Elbasan	461
PhD. Galina MUTAF (Gagauzia), Gagauz Yazıcıların Hem Bilim İnsannarın Yaratmalarında Ekmään Maanası	463-468
PhD. Florenca STAFA (Albania)-Assoc. Prof. Dr. Majlinda PEZA (Albania), New Approaches to Quality Learning and the Necessity of Changes in School Curricula	469-471
Novruz Agagul NURİYEV (Azerbaijan), Textological Researches on Classical Style Texts - on the Basis of Mirza Nasrullah Dida's Work "Rovzatul-athar"	473-474
Assist. Prof. Dr. Emre ŞEN (Türkiye)-Şeyma ÇÖLGEÇEN (Türkiye), Görsel Sanatlarda Çocukluk Dönemleri Oyun Tasvirleri	475-478
Assist. Prof. Ayşe ÇETİN (Türkiye), Imam-I Birgivi Mezar Taşları Bezeme Unsurları	479-482
PhD. Oğuljeren A. KHADJIYEVA (Turkmenistan), National Art Traditions in the Modern Architecture of Turkmenistan	483-490
PhD. Ganira PİRGULİYEVA (Azerbaijan), Numismatics of Karabakh	491-497
Nazire Nalan GÖK (Türkiye), Azerbaycan Şirvan-Abşeron Mimarlık Zonası'nda Yer Alan Mezar Taşlarında Tespit Edilen Dini Motifler ve Semboller	499-503
PhD. Aziza ESHQURBONOVA (Uzbekistan), Xalq O`yinlari –Qadriyatlar Timsoli	507
PhD. Rudina URUCI (Albania), General Features of the Environment and Pollution in the Administrative Unit of Elbasan	509-513

Gambar Rovshan GAMBAROV (Azerbaijan), Çexoslovakiya Türkologiyasının Müasir Durumu və İnkişaf Perspektivləri	515-517
Mahliyo Omononullayeva HUSNIDDINOVNA(Uzbekistan)-PhD Turopova Mohidil TURDIYEVNA (Uzbekistan), Movarounnahr Xaritasi Tavsifi	519
Turg'unov RUSTAMBEK (Uzbekistan), Muvaffaqiyatga Birgalikda Erishamiz	521-522
PhD. Mayis CAFAROV (Azerbaijan), Azərbaycan Numizmatlarının Əsərləri Cənub-Şərq Regionu Tarixinin Öyrənilməsində Mənbə Kimi	525-528
PhD. Altay SUROY (Kosova), Osmanlıda Bir İhbarname Öyküsü	529-532
Tarih DOSTİYEV (Azerbaijan), Erkən İslam Çağında Azerbaycan'da Etnik-Kültürel Süreçeler	533-536
Polina KOROTCHİKOVA (Russia), Qajar Art in the Collection of the State Museum of Oriental Art, Moscow	537-540
Mitra SETAREHSOBH (Iran), Kaligrafi ve Resim Sanatı, Sanatçıların Eğilimlerine Yeni Bir Yaklaşım	541-546
Raya Qadysqyzy ORAZOVA (Kazakhstan), From the History of the Egyptian Rulers: Sultan Beybars	547-549
Prof. Nesrin ÖNLÜ (Türkiye), Sürdürülebilir Tasarımda Yaratıcı Düşünme	553-556
Bedircihan MEMMEDOVA (Azerbaijan), Zakatala Bölgesinin Arkeoloji İrsi (Demir Devri Abideleri)	557-559
Pylypchuk YAROSLAV (Ukraine), Azerbaijani Turks in the Safavid State	561-563
Aygün MEMMEDOVA (Azerbaijan)-Resul EFENDİYEV (Azerbaijan), Azerbaycanda Aşkarlanan Parfiya Sikkelerine Yeni Nazar	565-567
Assist. Prof. Dr. Ahmet AYTAÇ (Türkiye)-Lec. S. Nihal COŞKUN (Türkiye), İzmir El Dokumacılığı ile İlgili Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivlerinde Bulunan Bazı Belgeler	571-575
PhD. Entela MUÇO (Albania), Kültürel Miras ve Onun Etnik Esası (Arnavutluk ve Türkiye)	577-579
Abdrakhmanova Kulsun HALYKOVNA (Kazakhstan)-TULEGENOVA Malika (Kazakhstan), Khoja Ahmed Yassavı Revıew of the History of Language Study of the Monument "Diuani Hikmet"	581-584
Lec. Adem ÇOLAK (Türkiye)-Lec. Merve DÜZAĞAÇ ÇOLAK (Türkiye), Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi'nde Bulunan Konya Kilimleri	587-594
Səma ALMƏMMƏDLİ (Azerbaijan)-Əsəd MƏNSURLU (Azerbaijan), "Mədəni İrsin Öyrənilməsində Fariz Xəlilli'nin Rolu"	595-597
Assoc. Prof. Dr. Maria IANIOGLO (Gagauzia), Intercultural Competence as a Condition For Successful Professional Activity of a Teacher	601-604
PhD. Burhanettin ŞENLİ (Türkiye), Türk Tarihinde ve Günümüzde Atlı Cirit	605-610
PhD. Sevinç NASIROVA (Azerbaijan), On Some Issues of Modern Wedding Customs	611
Aigerim Maratkyzy SEBDAIYROVA (Kazakhstan), Features of American Business Realia Translation Into Kazakh Language	613-615
Esmira RAHİMOVA (Azerbaijan), From the History of the Organization of Educational Work in Shusha in the Early 19-20th Centuries	617-620
Assoc. Prof. Dr. Firdovsiyye AHMEDOVA (Azerbaijan), Azerbaycan'da Devlet Dil Politikası (1918-1926)	623
Assoc. Prof. Dr. Laura Sînziana CUCIUC ROMANESCU (Romania)-Assist. Prof. Dr. Özlem KAYA (Türkiye), Visual Representations of the Angels in Art History	625-630
PhD. Erion AVLLAZAGAJ (Albania), The Role of Diplomats in Building Intercultural Relations	631-634
Nurengiz GARAYEVA (Azerbaijan), Ethnographic Samples Used in the Bath (Based on the Materials of the Museum of the History of Azerbaijan)	635-638
POSTER BİLDİRİLER	
Xoşqədəm ƏKBƏROVA (Azerbaijan), Azərbaycan'ın XVIII. Əsr Paytaxt Şəhəri-Ağsu	639-641
Şəlalə OSMANOVA (Azerbaijan), Orta Əsr Ağsu Şəhəri Hamam Kompleksi	643-644
Vüqar QULİYEV (Azerbaijan)-Səma ALMƏMMƏDLİ (Azerbaijan)-Vüqar HACIYEV (Azerbaijan)-Nəcəf NƏCƏFOV (Azerbaijan)-Anar HEBİBOV (Azerbaijan), Azərbaycan Tətbiqi Sənət Nümunələri Dünya Muzeylərində	645-647
DEĞERLENDİRME PANELİ	649-650

TƏSVİRİ SƏNƏTDƏ "BOZQURD" RƏMZİ VƏ MÜASİR MƏDƏNİYYƏTDƏ ONUN TƏFSİRİ

THE SYMBOL OF "GREY WOLF" IN FINE ARTS AND ITS INTERPRETATION IN MODERN CULTURE

Ramil QULİYEV*

ABSTRACT

The presented article deals with the symbol of "Grey wolf", which is one of the main forms of national symbolism in the system of images in modern times. Rock paintings and the image of "Grey wolf" in sculpture and other types of fine arts, which are considered sacred animal and national symbol in Turkic, Mongolian and Altai mythology, have been studied. As can be seen in the presented examples, it was concluded that the image of "Grey wolf" that we came across until the 20th century was given as a female wolf because it symbolized the origin and creation. But, besides the national content of Turkism, this image appears as a male wolf symbolizing heroism, grandeur and pride in the erected statues and paintings in Azerbaijan, Turkey, Kazakhstan, Mongolia and even in America after the 20th century.

One of the issues addressed in the article is the use of animation and children's literature by forces, who try to erase the symbol of "Grey wolf" from the minds of children who are considered the builders of the future of the Turkic people or to revive it as a negative character, and suggestions were made in return.

GİRİŞ

"Bozqurd" türklər arasında qədim zamanlardan bəri mövcud olan ilkin inanc sisteminin bir hissəsi, totem və mifdir. Bu varlığın xasiyyət və davranışlarını yamsılamağa çalışan türklər bu hərəkətlər vasitəsi ilə qeyri-adi gücə malik olduqlarına inanırdılar. Buna görə də türk döyüşçüləri hücum zamanı düşməni dəhşətə gətirən canavar ulamasını təqlid edərək asanlıqla qələbə qazanırdılar. Hətta bəzi türk tayfaları öz nəsillərinin qurddan törədiyinə qəti olaraq əmin idilər.

Bir sıra tədqiqatçılar oğuz türklərinin, xüsusilə Azərbaycan folklorunda qurda totem kimi sitayiş olmasına, yaradılışın qurd soyundan gəlməsinə bir qədər mübahisəli yanaşırlar. Lakin Oğuz türk dastanı, xalq ədəbiyyatımızın ən qədim yazılı abidəsi "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının "Salur Qazanın dustaq olduğu və oğlu Uruzun onu xilas etdiyi boy"unda Qazan xanın dilindən bu sözlər deyilməkdədir: "Qorxu bilməz qurd balası erkəyindən bir köküm var." (Əlizadə, 2004: 297).

Mənbədən də gördüyünüz kimi oğuz türklərində bu faktı açıqlamaq üçün "Oğuznamə"yə müraciət etdik. Bununla yanaşı, bozqurd şəklində gələn tanrı ilə Hun hökmdarının qızından olan Doqquz Oğuz – On Uyğur uşaqlardan bəhs edən "Kao-Çi" və qonşu ölkə tərəfindən sakinləri tamamilə məhv edilərək, sadəcə 10 yaşında ayaqları və ya qolları kəsilərək sağ buraxılan oğlan uşağını bəsləyən dişi qurddan 10 erkək uşağı dünyaya gələn "Aşina"nın yaradılış dastanlarının daşıdığı məzmun yükü də məhz qurddan törəyişə dayanır.

İlk Oğuz Türkmən Dövlətinin qurucusu, türklərin atası sayılan Oğuz xan və ya Xaqan dastanında da qəhrəmanın həyatı boyunca "Börteçinə"ni (Əski türkcədə qurda "böri" də deyilirdi) özünə bələdçi seçdiyi qeyd edilməkdədir. Bəzi mənbələr Börteçinin türkləri Ərgənəqondan (Ergenekon) çıxaran dişi canavarın (bəzi mənbələrdə erkək) (Asena və ya Aşina) arxasınca gedən bələdçi olduğunu qeyd edirlər. Dastanda bu hadisə belə verilmişdir : "...Oğuz xan 40 gündən sonra Boz dağın ətəyinə yetişdi. Orada çadır qurub yatdı. Ertəsi gün səhər çağı bir işıq onun çadırına düşdü. O işığın içindən erkək bir qurd çıxdı və Oğuz xana belə dedi: Ey Oğuz, sən orduma hücum fikrindəsən, mən sənin xidmətində olacağam . Sonra qurd Oğuz xanın ordusunun qabağına düşüb, onlara rəhbərlik etdi. ..." (Cavad, 1993: 69].

Bir erkək qurd göründü işıqda soyularaq,
Bir qurd ki, göy yeləli! Bir qurd ki, gömgöy tüklü! Baxır idi Oğuza işıqda ulayaraq!
Döndü Oğuza tərəf eynən bir insan kimi,
Ağzından sözlər tökdü eynən bir lisan kimi.
Dedi: ey, cy, Oğuz, ey! Bilirəm nə dilərsən,
Urumun ellərində savaş etmək istərsən!
Ey Oğuz! Əsgərini mən özüm güdəcəyəm!
Ordunun qabağında mən özüm gedəcəyəm! (Bahəddin, 2006: 136].

Yuxarıda təsvir edilmiş qurdun obrazı Altay hun dövrü Tuyahta kurqanlarında tapılmış, şəkil: 1-də verilən Oğuz dastanındakı göy tüklü, göy yeləli qurdun yelə (yal) və tükləri ön plana çəkilmişdir. Həmin kurqanlarında tapılmış fərqli qurd fiqurlarına da rast gəlinmişdir. Qurd burada şeytan şəklinə düşınüşdür. Dərisinə üslub verilərək gecə - gündüz simvolu halına gətirilmiş, pəncələri isə qartal başı kimi təsvir edilmişdir.

Qeyd edək ki, yuxarıda adları çəkilən dastanlardan başqa mənbələrdə də bozqurdu əsas obrazlar sırasında görmüş oluruq. Bu dastanların tarixi qədər qayaüstü təsvirlərdə rast gəldiyimiz qurd təsvirlərinin yaşı da qədimdir. Ümumiyyətlə, təsviri sənəti izləyərkən ilk öncə qayaüstü rəsmlərə nəzər salınmalıdır. Azərbaycanda əsasən 4 yerdə rast gəlinmişdir: Qobustan, Abşeron, Kəlbəcər və Gəmiqaya (Naxçıvan) qayaüstü rəsmləri. Azərbaycan ərazisində ilk dini təsəvvürlər qədim qobustanlılarda izlənilir. Elə bu səbəbdəndir ki, qaya rəsmlərində totem sayılan canavar obrazına da xüsusi yer verilmişdir. Bu təsvirlər orta daş dövründə (mezolit dövrü - e.ə X-VII minilliklər) mağara divarları və qayalar üzərində daş alətlərlə cızılaraq yaradılmışdır (şəkil: 2).

Türkiyənin Balıkəsir ərazisinin Ayvalık ilçəsindəki Lalə adasında qədim izləri olan qayaların üzərindəki rəsmlər də diqqət çəkir. Ən diqqət çəkən relyeflər arasında Roma İmperatorluğunun simvollarından biri sayılan və türklərin

* Azərbaycan, Bakı, AMEA Memarlıq və İncəsənət institutu, Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru

“Bozqurd” əfsanəsinə bənzəyən Rem və Romul adlı iki qardaşın relyef rəsmi Romalıların “Yaradılış” əfsanəsinə aiddir və Dişi canavar südündən qidalanaraq böyümələri nəticəsində Roma İmperatorluğunun əsasını qoymaları ideyasının daşıyıcısıdır (Şəkil: 3) (Metin: 2019). Buna bənzər heykəl nümunə Romadakı Kapitoli Meydanında İntibah dövrünə aid ictimai bina olan “Palazzo dei Conservatori”-də qoyulub (Şəkil: 4). Kompozisiyada Roma şəhərinin qurucuları sayılan Romul və Remi - iki körpəni əmizdirən dişi qurdun əzəmətli heykəlini görmüş oluruq. Qədim etruskların əsəri hesab edilən bu heykəlin tarixçəsi mübahisəlidir. Dişi canavar heykəlinin IX əsrin birinci yarısında varlığı barədə ilk dəfə X əsrdə yaşamış Salernodan olan rahib Benedikt salnaməsində xatırlanmışdır (Андрей, 2022). Düzdür, onun hansı dişi canavardan, hansı heykəldən danışdığı məlum deyil.

Digər maraqlı nümunə, Buqut kitabəsi (Şəkil: 5) 1956-cı ildə Monqol alimi Dorjsüren tərəfindən Monqolustanda Arhangay Aymaqda Bayn Tsagaan Göl (Müqəddəs Ağ Göl) yaxınlığında Buqut dağından 10 km şərqdə Göktürk xanlığı dövrünə aid məzarlıqda tapılan ikidilli kitabədir. Tısbağa altlığı ilə yerdən götürülərək Arhangay Aymagin şəhər mərkəzindəki Çeçerləq muzeyinin bağçasına qoyulmuşdur. Qismən qırıq və məxluq təsviri olan kitabənin yuxarı hissəsindəki relyeflə bağlı Dorjsüren və Cengiz Alyılmaz kimi bəzi tədqiqatçılar burada qurddan süd əmən uşağın göstərildiyini iddia etsə də, Osava Takaşi buna etiraz etmiş və Çin yaxud Buddist mədəniyyətinə mənsub mifoloji varlığı göstərdiyini söyləmişdir (Bugut Yazıtı, 2022).

Qayaüstü təsvirlərdən heykəltəraşlıq nümunələrinə qədər izlədiyimiz qurd obrazları öz ideya, məzmun yükündə türkçülüyü daşımaqla yanaşı, həm də yaradılışı, soy kökü, totemizmi, ilkin dini təsəvvürləri də özündə cəmləşdirməkdədir. Lakin qeyri-türk olan qüvvələr Türk, Monqol və Altay mifologiyasında müqəddəs heyvan və milli simvol sayılan “Bozqurd”u daim hədəfə alması təəssüf doğurur. Əlbəttə ki, bu proses təsviri sənətdə də özünü göstərirdi. Misal olaraq, 1877-ci ildə ingiltərəli rəssam Jozef Svaynın “Punch” jurnalı üçün çəkdiyi "Döyüşlə sınaq" əsərini göstərmək olar. Kompozisiya 1877-1888-ci illərdə Rusiya ilə Türkiyə arasında olan müharibəyə həsr edilmişdir. Solda qurd dərisi geyinmiş türk, sağda isə ayı dərisində rus döyüşçü verilmişdir. Qeyd və şərhə ehtiyac yoxdur, çünki hər biri öz xalqının simvolunun daşıyıcısı kimi təqdim edilmişdir.

XX əsrdən başlayaraq Türk dünyasında “Bozqurd”a geniş miqyasda heykəllər qoyulmağa başlandı, hansı ki, buna haqlı olaraq monumental təbliğat da deyə bilərik. 1909-1912-ci illər arasında hərbi aviasiya təşkilatlarını quran ABŞ, Fransa, İngiltərə, Almaniya, İtaliya, Avstriya və Rusiya ilə təxminən eyni illərdə Türkiyə hərbi aviasiya təşkilatı dünya təşkilatlarının ilk sıralarında yerini almışdır. Türkiyə Hava Qüvvələrinin girişində qoyulmuş “Bozqurd” qabartma heykəli dörd canavar fiqurundan ibarətdir. Təqdimatı və emosional gücü, onu “Türk Hava Qüvvələrində Qurd Damğası”nı əks etdirən simvol halına gətirmişdir.

Bundan başqa, 1936-cı ildə, Türkiyənin ilk prezidenti, görkəmli dövlət xadimi Mustafa Kamal Atatürkün xatirəsinə Qəhrəmanmaraş qalasında "Bayraq tutan Bozqurd" heykəli ucaldılmışdı (Şəkil: 6). Abidənin postamenti üzərində olan lövhədə yazılmışdı: “*28 Teşrin Sani 335* (28 Noyabr, 1919) cümə günü Türk Maraşı silah gücü ilə endirilən Bayrağını iman gücü ilə dalğalandırdı”... Sözügedən heykəl sonrakı illərdə qaladan götürülüb. Heykəlin haraya götürüldüyü barədə məlumat yoxdur. İddialara görə, Ankaradakı bir muzeyin anbarına saxlanılır. Buna baxmayaraq, həmin heykəldən ilhamlanaraq yaradılan digər heykəl Antalya-Muğla yollarının kəsişməsində yenidən ucaldılıb. Bu monumental abidə özündə qürur və inamı birləşdirərək, gücü təcəssüm etdirir (2022).

Azərbaycan tarixində isə ilk “Bozqurd” heykəlini heç də yaxşı xatirələrlə anmırıq. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə, Bakı şəhərinə keçmiş Sovet İttifaqının qoşun hissələri yeridilmiş və dinc əhaliyə divan tutularaq yüzlərlə insan qətlə yetirilərək soyqırım faciəsi törədilmişdir. Buna cavab olaraq, əhali öz əzmini, qürurunu silahlı sovet qoşununa göstərmək üçün “Bozqurd” heykəli ilə tanklarla üz-üzə dayanmışdır. Başını qaldıraraq ulayan canavarın obrazı milli özünüdərk və qürur hisslərini oyadırdı. Bu hadisədən 2 il sonra, 1992-ci ildə Azərbaycanın Şəmkir rayonunda heykəltaraşları Azad Əliyev və Sahib Quliyev olan “Bozqurd” abidəsi (Şəkil: 7) ucaldılmışdır. 20 yanvar hadisələrində önə çıxarılan həmin heykələ bənzəyən “Bozqurd”un fiquru Azərbaycan türklərinin mənən səfərbər olmasında, bir amal uğrunda yumruq kimi birləşməsində böyük ideya-bədii çəkiyə malik, monumental abidə idi. 1990-ci illərdə baş verən siyasi pərakəndəliyin nəticəsi olaraq bu heykəl götürülmüşdür.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz qurd heykəllərinə bənzər Türkiyə, Qazaxıstan, Monqolustan, hətta Amerika və digər türk soyunu daşıyan yerlərdə qoyulmuş, “simvolizm” xüsusiyyəti olan monumental obrazlar türkçülüyün milli məzmununu əks etdirməklə yanaşı, həm də onun ideoloji mahiyyətini qüvvətləndir və təbliğ edirdi.

Araşdırma zamanı heykəltəraşlıq nümunələri ilə yanaşı, təsviri sənətin digər sahələrində də “Bozqurd” obrazına olan marağın geniş miqyasda olduğunun şahidi oluruq. İlk öncə diqqət çəkmək istədiyim əsər 1933-cü ildə yaradılmış, məzmun etibarı ilə Göytürklərin dirilişi ilə əlaqəli Ərgənəqon dastanına müraciət olunaraq Türkiyəli rəssam Ratip Tahir tərəfində çəkilən “Ərgənəqondan (Ergenekon) çıkış” (Şəkil: 8) tablosudur. Türkiyənin ulu öndəri Mustafa Kamal Atatürk bir gün Milli Təhsil Nazirliyini ziyarət edərkən, giriş qapısının sağ tərəfindəki divarın boş olduğunu görüb, burada sözügedən tablonun çəkilməsini istəyib. Bu iş məlum rəssama həvalə edilir. Arzu olunan əsər çəkilərək Atatürkün istədiyi yerdə asılır və çox bəyənilir (Furkan: 2021). Zəngin koloritə malik olan mürəkkəb kompozisiyalı əsərdə, yuxaıda qeyd etdiyimiz Oğuz xana bələdçilik edən qurdla qarşılaşması anı təsvir edilmişdir. Hiss olunur ki, rəəsamın təxəyyülündə formalaşam fikirlər qəhrəmanlıq hissləri üzərində köklənmişdir. Onu da qeyd edək ki, Atatürkün vəfatından sonra bu tablo yerindən götürülüb.

Digər söz açacağım əsərin müəllifi, Azərbaycanın istedadlı sənətkarı olmuş Fəxrəddin Seyfəddinoğlu Məmmədvəliyevdir. Onun yaratdığı tablolar nəinki Azərbaycan, ümumilikdə Oğuz türklərinin şanlı tarixi ilə səsləşir. Tabloları içərisində həm ölçüsünə, həm kompozisiyasına, həm də daşıdığı geniş məna çalarlarına malik “Türk dünyası” əsəridir (Şəkil: 9). Rəssamın həyat və yaradıcılığını araşdıran Azərbaycan sənətşünas alimi Ziyadxan Əliyev bu əsər barədə belə yazmışdır : “Əgər kompozisiyanın birinci bölümü bizim qədimliyimizi özündə yaşadan b.e.ə. VII əsrə aparıb çıxarırsa, dördüncü bölüm İslam dünyasının doğuluşunu şərtləndirən eramızın VII əsrini əhatə edir. …” (Əliyev, 2012:

65). Bu tablonu ictimaiyyətə təqdim etməklə türk xalqının həqiqətlərini dünyanın nəzər və diqqətinə çatdırılması baxımından da çox önəmlidir.

Məqalənin sonunda toxunmaq istədiyim məsələlərdən biri də, "Bozqurd" simvolunu türk xalqının gələcəyinin qurucuları sayılan uşaqların düşüncəsindən silmək və ya mənfi obraz olaraq canlandırmaq üçün çalışan qüvvələrin animasiya və uşaq ədəbiyyatından istifadə etmələridir. Onların pis niyyətlərinin yardımçısı olmamaq üçün həmin nümunələrin az qisminə yer vermişik. Əlbəttə ki, bu işlər heç də kor-təbii deyil, planlı şəkildə, məqsədyönlü aparılmaqdadır. "Bozqurd" varlığının gələcək nəsillərə çatmaması üçün qayaüstü təsvirlərdən, yazılı ədəbiyyatdan silib, heykəlləri aşırıb, tabloları gizlədə bilərlər, amma "Türkün qan yaddaşı"ndan silə bilməzlər. Buna cavab olaraq türk dünyası, uşaqların öz milli-mənəvi dəyərlərimiz əsas götürülərək, milli ruhda tərbiyə olunmaları üçün, onlara əxlaqi-mənəvi keyfiyyətləri aşılayan uşaq ədəbiyyatımizi və buna uyğun animasiyaları əlçatan etməliyik.

NƏTİCƏ

Nəticə olaraq qeyd edək ki, bu qədər uzun tarixi yol keçməsinə və bu zaman kəsiyində aldığı zərbələrə baxmayaraq "Bozqurd" bu gün də türk millətçiliyinin simvollarından biridir. Bir nüansı da unutmayaq ki, təqdim olunan nümunələrdən də göründüyü kimi, XX əsrə qədər rastlaşdığımız "Bozqurd" obrazı törəyişi, yaradılışı simvolizə etdiyinə görə dişi canavar olaraq verilirdi. XX əsrdən sonra Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Monqolustan, hətta Amerikada ucaldılan heykəllər, yaradılan tablolarda isə bu obraz türkçülüyün milli məzmunu ilə yanaşı, qəhrəmanlığı, əzəməti, qüruru simvolizə edən erkək qurd olaraq qarşımıza çıxır.
Son sözlərimi Qazaxıstanda ucaldılan "Bozqurd" heykəlinin kiçik postamenti üzərindəki əbədiləşən mətnlə bitirmək istərdim :

"Bozqurd kimi böyüyən nəslim,
Ata-baba yolundan sapmasın,
Beşiyiniz daim yellənsin,
Yandırdığınız ocaq sönməsin".

ƏDƏBİYYAT

Bahəddin Ögəl. Türk mifologiyası. I cild. Bakı, «MBM», 2006, 626 səh.
Bugut Yazıtı. Vikipedi, özgür ansiklopedi. (04.03.2022) (https://tr.wikipedia.org/wiki/Bugut_Yazıtı)
Cavad Heyət. Türklərin tarix və mədəniyyətinə bir baxış. Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, Bakı, 1993, 89 səh.
Əliyev Ziyadxan. Çağdaş rəssamlığımızın fenomeni - Fəxrəddin seyfəddinoğlu (Məmmədvəliyev), Bakı, 2012, 152 səh.
Əlizadə Samət (tərt.), Kitabi-Dədə Qorqud. Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2004, 376 səh.
Furkan Karabay. Ergenekon'dan çıkış tabloları müzeden kayboldu. Atatürk'ün talebiyle çizilmişti. (01.01.2021) (https://www.yenicaggazetesi.com.tr/ergenekondan-cikis-tablolari-muzeden-kayboldu-ataturkun-talebiyle-cizilmisti-325640h.htm)
Kahramanmaraş kalesine Atatürk'ün yaptırdığı Bayrak Tutan Bozkurt anıtından Bozkurt'u kim kaldırdı. (28.01.2022) (https://www.yenicaggazetesi.com.tr/kahramanmaras-kalesine-ataturkun-yaptirdigi-bayrak-tutan-bozkurt-anitindan-bozkurtu-kim-kaldirdi-331576h.htm)
Metin Özer. Ayvalık-Lale Adası'ndaki kaya resimleri. (25.09.2019) (https://www.sozcu.com.tr/hayatim/seyahat/ayvalik-lale-adasindaki-kaya-resimleri/?_szc_galeri=1)
Андрей Сморчков. Капитолийская волчица, (04.03.2022) (https://magisteria.ru/ancient-rome/lupa-capitolina)

Şəkil: 1, Altay hun dövrü.
Şəkil: 2, Bozqurd, Qobustan, Azərbaycan

Şəkil: 3, Türkiyənin Balıkəsir ərazisinin Ayvalık ilçəsindəki Lalə adasında relyef

Şəkil: 4, Dişi canavar, Rem və Romul. tunc heykəl, Palazzo dei Conservatori

Şəkil: 5, Buqut kitabəsi bu gün Çeçərləq Muzeyinin bağçasında sərgilənir. Monqolustan

Şəkil: 6, Qəhrəmanmaraş qalasında "Bayraq tutan Boz Qurd" heykəli, Türkiyə

Şəkil: 7, “Bozqurd” abidəsi, Şəmkir, 1992 Heykəltaraşlar Azad Əliyev və Sahib Quliyev, Azərbaycan

Şəkil: 8, " Ərgənəqondan (Ergenekon) çıkış - 1 ", rəssam - Ratip Tahir (Burak) 1933, Türkiyə

Şəkil: 9, " Türk dünyası ", rəssam Fəxrəddin Seyfəddinoğlu, Azərbaycan